

Główne czynniki ryzyka i profilaktyka wystąpienia reakcji niepożądanych po środkach kontrastowych nie związanych z nerkami

Reakcje niepożądane	Czynniki ryzyka	Metody redukcji ryzyka wystąpienia ostrej reakcji na jodowe środki kontrastowe i gadolinowe środki kontrastowe												
OSTRE REAKCJE NIEPOŻĄDANE	CZYNNIKI RYZYKA ZWIĄZANE Z PACJENTEM Pacjenci z następującymi objawieniami w wywiadzie: • Wystąpienie w przeszłości umiarkowanej lub ciężkiej ostrej reakcji na jodowy lub gadolinowy środek kontrastowy • Astma wymagająca farmakoterapii • Alergia wymagająca farmakoterapii	U WSZYSTKICH PACJENTÓW • Stosować niejodowe jodowe środki kontrastowe • Zapewnić łatwą dostępność leków i sprzętu do resuscytacji • Pacjent powinien pozostać w otoczeniu medycznym przez 30 minut po wstrzyknięciu środka kontrastowego												
Reakcje nadwrażliwości / alergopodobne: <table border="1"> <tr> <th>Tagodne</th> <th>Umiarkowane</th> <th>Ciężkie</th> </tr> <tr> <td>• Łagodna pokrzywka • Łagodne świąd • Rumień</td> <td>• Nasilona pokrzywka • Łagodne skurcz oskrzeli • Obrzęk twarzy/krtań</td> <td>• Wstrząs hipotensyjny • Zatrzymanie oddechu • Zatrzymanie akcji serca</td> </tr> </table> Reakcje chemotoksyczne: <table border="1"> <tr> <th>Tagodne</th> <th>Umiarkowane</th> <th>Ciężkie</th> </tr> <tr> <td>• Nudności/tagodne wymioty • Uczucie gorąca/dreszcze • Niepokój • Reakcja wazowagalna, która ustępuje samoistnie</td> <td>• Reakcja wazowagalna</td> <td>• Zaburzenia rytmu serca • Digawki</td> </tr> </table>	Tagodne	Umiarkowane	Ciężkie	• Łagodna pokrzywka • Łagodne świąd • Rumień	• Nasilona pokrzywka • Łagodne skurcz oskrzeli • Obrzęk twarzy/krtań	• Wstrząs hipotensyjny • Zatrzymanie oddechu • Zatrzymanie akcji serca	Tagodne	Umiarkowane	Ciężkie	• Nudności/tagodne wymioty • Uczucie gorąca/dreszcze • Niepokój • Reakcja wazowagalna, która ustępuje samoistnie	• Reakcja wazowagalna	• Zaburzenia rytmu serca • Digawki	CZYNNIKI RYZYKA ZWIĄZANE ZE ŚRODKIEM KONTRASTOWYM a) Jodowy środek kontrastowy: • Środki kontrastowe jonowe o wysokiej osmolalności • Nie ma różnicy w częstości występowania ostrej reakcji między niejodowymi środkami kontrastowymi o niskiej osmolalności a niejodowymi izosmolalnymi środkami kontrastowymi • Nie ma różnicy w częstości występowania ostrej reakcji niepożądanych pomiędzy różnymi niejodowymi środkami o niskiej osmolalności b) Gadolinowy środek kontrastowy: • Ryzyko wystąpienia reakcji nie jest związane z osmolalnością środka kontrastowego; stosowanie niskich dawek powoduje, że ładunek osmotyczny jest bardzo mały • Nie ma różnicy w częstości występowania ostrej reakcji niepożądanych pomiędzy różnymi zewnątrzkomórkowymi środkami gadolinowymi	U PACJENTÓW Z PODWYŻSZONYM RYZYKIEM REAKCJI • Rozważyć alternatywne badanie, niewymagające podania środka kontrastowego z podobnej klasy • U pacjentów, u których w przeszłości wystąpiła reakcja na środek kontrastowy; zastosować inny środek kontrastowy, najlepiej po konsultacji z ekspertem w dziedzinie uczulenia na leki • Premedykacja nie jest zalecana, ponieważ nie ma przekonujących dowodów na jej skuteczność
Tagodne	Umiarkowane	Ciężkie												
• Łagodna pokrzywka • Łagodne świąd • Rumień	• Nasilona pokrzywka • Łagodne skurcz oskrzeli • Obrzęk twarzy/krtań	• Wstrząs hipotensyjny • Zatrzymanie oddechu • Zatrzymanie akcji serca												
Tagodne	Umiarkowane	Ciężkie												
• Nudności/tagodne wymioty • Uczucie gorąca/dreszcze • Niepokój • Reakcja wazowagalna, która ustępuje samoistnie	• Reakcja wazowagalna	• Zaburzenia rytmu serca • Digawki												
OPÓŹNIONE REAKCJE NIEPOŻĄDANE Opóźniona reakcja niepożądana na podany donacyniowo jodowy środek kontrastowy jest zdefiniowana jako reakcja, która występuje w przedziale czasowym od 1 godziny do 1 tygodnia po wstrzyknięciu środka kontrastowego • Reakcje skórne podobne do innych polekowych wykwitów skórnych. Najczęściej występują wysypka plamisto-grudkowa, rumień, obrzęk i świąd • Większość reakcji skórnych ma nasilenie łagodne do umiarkowanego i samoograniczający charakter • Po podaniu środków kontrastowych opisywano wiele różnych późnych objawów (np. nudności, wymioty, bóle głowy, bóle mięśniowo-szkieletowe, gorączka), lecz wiele z nich nie jest związanych z podaniem środka kontrastowego	CZYNNIKI RYZYKA REAKCJI SKÓRNYCH • Opóźniona reakcja na środek kontrastowy w wywiadzie • Leczenie intereluktem 2 • Zastosowanie dimerów niejodowych	Zalecenia • Należy poinformować pacjentów, u których w przeszłości wystąpiła reakcja na środek kontrastowy lub którzy otrzymują leczenie z zastosowaniem intereluktem 2, o możliwości wystąpienia opóźnionej reakcji skórnej oraz o konieczności skontaktowania się z lekarzem w razie wystąpienia problemu • Testy płatkowe i testy śródskórne z opóźnionym odczytem mogą być przydatne dla potwierdzenia opóźnionej reakcji skórnej na środek kontrastowy, a także dla wykluczenia wzorcowej reakcji krzyżowej z innymi środkami • Aby zmniejszyć ryzyko powtórnego wystąpienia reakcji, należy stosować środki kontrastowe inny niż ten, który wywołał pierwszą reakcję. Należy unikać środków, dla których wykazano reakcję krzyżową w testach skórnych Uwaga: Opóźnionych reakcji skórnych typowych dla jodowych środków kontrastowych nie opisano po zastosowaniu gadolinowych środków kontrastowych oraz środków kontrastowych stosowanych w badaniach USG												
BARDOZO PÓŹNE REAKCJE NIEPOŻĄDANE Reakcja niepożądana, która zazwyczaj występuje później niż 1 tydzień po wstrzyknięciu środka kontrastowego	GRUPY RYZYKA • Pacjenci z nieleczoną chorobą Gravesa-Basedowa • Pacjenci z wolem wielojęzycznym i autonomią tarczycy, zwłaszcza gdy są w podeszłym wieku i/lub zamieszkują w regionie, gdzie występuje niedobór jodu w diecie	Zalecenia • Nie należy podawać jodowych środków kontrastowych pacjentom z jawną nadczynnością tarczycy • U pacjentów podejrzanych o ryzyko wystąpienia nadczynności tarczycy pomocne może być wykonanie oznaczenia TSH • Pacjentem z grup ryzyka nie należy podawać dożylnych środków kontrastowych do cholangiografii												
TYP REAKCJI Jodowe środki kontrastowe Tyreotoksyoza Inne reakcje niepożądane WYNYCZENIE ŚRODKA KONTRASTOWEGO Typ uszkodzeń	GRUPY NIENARAŻONE NA RYZYKO • Pacjenci z prawidłową czynnością tarczycy	Rozpoznanie Nerkopochodne zwłóknienie układowe (NSF) można rozpoznać tylko w razie spełnienia kryteriów klinicznych i histopatologicznych Rejestru NSF Yale (J Am Acad Dermatol 2011; 65: 1095–1106). Związek pomiędzy nerkopochodnym zwłóknieniem układowym (NSF) i gadolinowymi środkami kontrastowymi wykryto w 2006 roku												
	CZYNNIKI RYZYKA Związane z pacjentem • Upośledzona czynność nerek, zwłaszcza eGFR <15 ml/min/1,73 m ² • Pacjenci poddawani dializie Dotyczące środka kontrastowego • Za większość zgłoszonych przypadków NSF odpowiedzialny był gadolamid • NSF wystąpiło również po podaniu gadopentetionium dimegluminy i gadowesetamidu • Ryzyko zwiększa się wraz ze wzrostem dawki środka kontrastowego, choć NSF może wystąpić nawet po podaniu pojedynczej dawki Związane z pacjentem: • Brak możliwości komunikowania się • Delikatne lub uszkodzone żyły • Niewydolność tętnic • Zaburzenia drenażu limfatycznego i/lub żylnego • Otyłość	Cechy kliniczne • Czas wystąpienia: od dnia ekspozycji do 2–3 miesięcy • W rzadkich przypadkach zespół ten może wystąpić kilka lat po ekspozycji • Wczesne zmiany: ból, świąd, obrzęk i rumień skóry, które zwykle zaczynają się w kończynach dolnych • Późniejsze zmiany: może wystąpić zwłóknienie i pogrubienie skóry i tkanki podskórnej oraz przykurcze kończyn • Może także wystąpić zwłóknienie narządów wewnętrznych, np. mięśni, przepony, serca, wątroby, płuc • W razie ciężkiego zajęcia narządów wewnętrznych może nastąpić zgon												
	CZYNNIKI RYZYKA Związane z techniką podawania: • Używanie pompy mechanicznej • Nieoptymalne miejsca wstrzyknięcia, m.in. na kończyne dolnej i do niewielkich żył dystalnych • Duża objętość środka kontrastowego • Środki kontrastowe o wysokiej osmolalności • Środki kontrastowe o wysokiej lepkości	Działania w celu zredukowania ryzyka • Należy zawsze skrupulatnie przestrzegać odpowiedniej techniki podania dożylnego, stosując odpowiedniego rozmiaru kaniulę z tworzywa sztucznego umieszczoną w odpowiedniej żyły w celu zapewnienia wymaganej szybkości przepływu podczas wstrzykiwania • Należy rozważyć użycie kaniuli z otworami bocznymi • Podanie próbne soli fizjologicznej • Należy stosować niejodowe jodowe środki kontrastowe												

Leczenie reakcji niepożądanych nie związanych z nerkami po podaniu środka kontrastowego

Postępowanie jest takie samo w przypadku ostrej reakcji niepożądanych po zastosowaniu jodowych i gadolinowych środków kontrastowych oraz środków kontrastowych stosowanych w badaniach USG

Podstawowe leki i sprzęt ratunkowy, jakie powinny znajdować się w pokoju badań: • Tlen • Adrenalina 1:1000 • Lek przeciwhistaminowy blokujący receptory H1 w formie do wstrzyknięcia • Atropina • Inhalator z dozymetrem umożliwiającym podanie β2-mimetyku • Płynny dożylny – sól fizjologiczna lub roztwór Ringera • Lek przeciwdrgawkowy (diazepam) • Aparat do mierzenia ciśnienia • Jednostronny ustny aparat oddechowy	W zakładzie/pracowni powinien być dostępny wózek resuscytacyjny • W pokoju badań powinny znajdować się alnumery numery telefonów do szpitalnego zespołu reanimacyjnego • Personel medyczny powinien przechodzić regularne szkolenia w zakresie postępowania w przypadku ostrej reakcji niepożądanych oraz techniki resuscytacji • Powinien być łatwo dostępny sprzęt do pobierania krwi w celu oznaczenia tryptazyl i histaminy • Pacjent powinien pozostać w otoczeniu medycznym przez 30 minut po wstrzyknięciu środka kontrastowego
--	---

Proste wytyczne dla leczenia pierwszego rzutu w ostrej reakcji niepożądanych na wszystkie środki kontrastowe (>1 godziny)

Po wystąpieniu ostrej reakcji należy sprawdzić, czy występują następujące objawy: • Rumień skóry, pokrzywka (należy rozebrać pacjenta, aby zbadać całe ciało)	• Nudności, wymioty	• Spadek ciśnienia tętniczego, zaburzenia rytmu serca	• Dusznność, skurcz oskrzeli (wymaga ostrożności w celu postawienia wiarygodnej diagnozy)
Nudności / wymioty Przejęciowe: leczenie wspomagające Ciężkie, utrzymujące się: należy rozważyć zastosowanie odpowiedniego leku przeciwwymiotnych Uwaga: podczas wstrząsu anafilaktycznego mogą wystąpić silne wymioty	Skurcz oskrzeli 1. Tlen przez maskę (6-10 l/min) 2. β2-mimetyk z inhalatora z dozownikiem (2-3 głębokie wdechy) 3. Adrenalina: • Prawidłowe ciśnienie tętnicze krwi: • Dorosli: 1:1000, 0,1 – 0,3 ml (0,1-0,3 mg) (u pacjentów z chorobą wieńcową oraz pacjentów w podeszłym wieku stosować niższą dawkę) • U pacjentów pediatrycznych: 50% dawki dla osób dorosłych u dzieci w wieku od 6 do 12 lat oraz 25% dawki dla osób dorosłych u dzieci w wieku poniżej 6 lat – w razie potrzeby powtórzyć Spadek ciśnienia tętniczego: • Domięśniowo: 1:1000, 0,5 ml (0,5 mg) • U pacjentów pediatrycznych: • 6-12 lat: 0,3 ml (0,3 mg) domięśniowo • < 6 lat: 0,15 ml (0,15 mg) domięśniowo	Hipotonia izolowana hipotonia 1. Unieść kończyny pacjenta 2. Tlen przez maskę (6-10 l/min) 3. Płynny dożylny: szybko, sól fizjologiczna lub roztwór Ringera, do 2 litrów 4. W razie braku odpowiedzi – adrenalina: • 1: 1000, 0,5 ml (0,5 mg) domięśniowo, w razie potrzeby powtórzyć • U pacjentów pediatrycznych: • 6-12 lat: 0,3 ml (0,3 mg) domięśniowo • < 6 lat: 0,15 ml (0,15 mg) domięśniowo	Uogólniona reakcja anafilaktyczna 1. Wezwać zespół reanimacyjny 2. W razie potrzeby odebrać drogi oddechowy 3. Unieść kończyny pacjenta, jeżeli występuje hipotonia 4. Tlen przez maskę (6-10 l/min) 5. Adrenalina domięśniowo 1: 1000, 0,5 ml (0,5 mg) u osób dorosłych – w razie potrzeby powtórzyć • U pacjentów pediatrycznych: • 6-12 lat: 0,3 ml (0,3 mg) domięśniowo • < 6 lat: 0,15 ml (0,15 mg) domięśniowo
Pokrzywka Rozproszona, przedłużająca się lub uogólniona bądź obrzęk naczyńioruchowy: należy podać domięśniowo lub dożylnie odpowiedni lek antyhistaminowy H1. Może wystąpić senność i/lub hipotonia. Po podaniu leków przeciwhistaminowych pacjentowi należy odradzić prowadzenie pojazdu lub obsługiwanie maszyn	Obrzęk krtań 1. Tlen przez maskę (6-10 l/min) 2. Adrenalina domięśniowo 1: 1000, 0,5 ml (0,5 mg) u osób dorosłych – w razie potrzeby powtórzyć • U pacjentów pediatrycznych: • 6-12 lat: 0,3 ml (0,3 mg) domięśniowo • < 6 lat: 0,15 ml (0,15 mg) domięśniowo	Reakcja wazowagalna (hipotonia i bradykardia) 1. Unieść kończyny pacjenta 2. Tlen przez maskę (6-10 l/min) 3. Atropina 0,6-1,0 mg dożylnie, w razie potrzeby powtórzyć po 3-5 minutach, do łącznej dawki 3 mg (0,04 mg/kg) u osób dorosłych • U pacjentów pediatrycznych należy podać 0,02 mg/kg dożylnie (maksymalnie 0,6 mg na dawkę) – w razie potrzeby powtórzyć, do łącznej dawki 2 mg 4. Płynny dożylnie: szybko, roztwór soli fizjologicznej lub roztwór Ringera, do 2 litrów 5. W razie braku odpowiedzi na te działania należy zastosować takie samo leczenie jak w przypadku reakcji anafilaktycznej	

OPÓŹNIONE REAKCJE NIEPOŻĄDANE (1 godzina – 1 tydzień)

Reakcje skórne podobne do innych polekowych wykwitów skórnych	• Postępowanie objawowe oraz podobne jak w przypadku innych polekowych reakcji skórnych – np. leki przeciwhistaminowe, miejscowe kortykosteroidy i środki nawilżające/natuszczające skórę • Profilaktyka farmakologiczna z reguły nie jest zalecana
--	--

BARDOZO PÓŹNE REAKCJE NIEPOŻĄDANE (> 1 tydzień)

Jodowe środki kontrastowe	• U wybranych pacjentów z grupy podwyższonego ryzyka endokrynolog może zastosować leczenie profilaktyczne • Pacjenci z grup ryzyka powinni być uważnie monitorowani przez endokrynologów po wstrzyknięciu jodowego środka kontrastowego	Gadolinowe środki kontrastowe	Zalecenia dla wszystkich pacjentów: • Nigdy nie należy odmawiać pacjentowi odpowiednio uzasadnionego klinicznie badania MRI ze wzmocnieniem kontrastowym • U wszystkich pacjentów należy stosować najmniejszą ilość środka kontrastowego konieczną do uzyskania wyniku diagnostycznego • Należy zawsze udokumentować nazwę i dawkę zastosowanego środka kontrastowego w dokumentacji pacjenta
----------------------------------	--	--------------------------------------	---

INNE REAKCJE NIEPOŻĄDANE

Wynaczenie środka kontrastowego	Postępowanie • W razie podejrzenia absorpcji lub wycieku do krążenia należy podjąć takie same środki ostrożności jak w przypadku podania donacyniowego • Pomocne może okazać się udokumentowanie wynaczenia za pomocą przeglądowego badania RTG, badania TK lub MR okolicy, w której doszło do wynaczenia • W większości przypadków wystarczające jest postępowanie zachowawcze	• Uniesienie kończyny • Okłady z lodu • Uważne monitorowanie • W razie podejrzenia ciężkiego uszkodzenia należy zasięgnąć porady chirurga
--	---	--

Główne czynniki ryzyka i profilaktyka wystąpienia działań niepożądanych związanych z nerkami po zastosowaniu jodowych i gadolinowych środków kontrastowych

Reakcja niepożądana Ostre Pokontrastowe Uszkodzenie Nerek (PC-AKI – ang. post-contrast acute kidney injury)	Czynniki ryzyka	Przed badaniem
DEFINICJE • Ostre pokontrastowe uszkodzenie nerek (PC-AKI) definiuje się jako zwiększenie poziomu kreatyniny w surowicy ≥ 0,3 mg/dl (lub ≥26,5 μmol/l) lub ≥1,5 raza w stosunku do wartości wyjściowej, w ciągu 48-72 godzin od donacyniowego podania środka kontrastowego • Wstrzyknięcie dotętnicze z pierwotną ekspozycją nerkową oznacza, że środek kontrastowy dociera do tętnic nerkowych w stanie zasadniczo nierozcieńczonym, np. w przypadku wstrzyknięcia do lewej części serca, aorty piersiowej, aorty brzusznej powyżej miejsca odjęcia tętnic nerkowych lub bezpośrednio do tętnic nerkowych • Wstrzyknięcie dotętnicze z wtórną ekspozycją nerkową oznacza, że środek kontrastowy dociera do tętnic nerkowych po rozcieńczeniu w krążeniu płucnym lub obwodowym, np. w przypadku wstrzyknięcia do prawej części serca, tętnicy płucnej, tętnicy szyjnej, podobojczykowej, wieńcowej, kręzowej lub aorty i tętnic obwodowych, odchodzących poniżej odjęcia tętnic nerkowych	Związane z pacjentem: • eGFR poniżej 45 ml/min/1,73 m ² przed dotętniczym podaniem środka kontrastowego z pierwotną ekspozycją nerkową lub u pacjentów przebywających na OIOM-ie • eGFR poniżej 30 ml/min/1,73 m ² przed dotętniczym podaniem środka kontrastowego lub podaniem dotętniczym z wtórną ekspozycją nerkową • Stwierdzona lub podejrzewana ostra niewydolność nerek Związane z procedurą: • Dotętnicze podanie środka kontrastowego z pierwotną ekspozycją nerkową • Wysokie dawki środka kontrastowego podanego dotętniczo z pierwotną ekspozycją nerkową • Środki kontrastowe o wysokiej osmolalności • Wielokrotne wstrzyknięcia środka kontrastowego w ciągu 48-72 godzin BADANIA MR • Ryzyko PC-AKI jest bardzo niskie, gdy gadolinowe środki kontrastowe są stosowane w zatwierdzonych dawkach • U pacjentów z pogorszeniem czynności nerek należy postępować zgodnie z wytycznymi ESUR dotyczącymi NSF	Badanie planowe Pacjenci z grup ryzyka • Należy rozważyć alternatywną metodę badania obrazowego, bez stosowania jodowych środków kontrastowych • Protokoły dożylnego podawania roztworu soli fizjologicznej i wodoroorganów mają podobną skuteczność w kwestii nawodnienia zapobiegawczego • W przypadku dożylnego podania środka kontrastowego i dotętniczego podania środka kontrastowego z wtórną ekspozycją nerkową należy nawodnić pacjenta albo (a) podanym dożylnie roztworem wodoroorganu sodu 1,4% (lub 154 mmol/l w 5% roztworze wodnym dekstrozy): 3 ml/kg/h przez 1 godzinę przed podaniem środka kontrastowego, albo (b) podanym dożylnie roztworem soli fizjologicznej o stężeniu 0,9%: 1 ml/kg/h przez 3-4 godziny przed podaniem oraz 4-6 godzin po podaniu środka kontrastowego • W przypadku dotętniczego podania środka kontrastowego z pierwotną ekspozycją nerkową należy nawodnić pacjenta albo (a) podanym dożylnie roztworem wodoroorganu sodu 1,4% (lub 154 mmol/l w 5% roztworze wodnym dekstrozy): 3 ml/kg/h przez 1 godzinę przed podaniem, a następnie 1 ml/kg/h przez 4-6 godzin po podaniu środka kontrastowego, albo (b) podanym dożylnie roztworem soli fizjologicznej o stężeniu 0,9%: 1 ml/kg/h przez 3-4 godziny przed podaniem oraz 4-6 godzin po podaniu środka kontrastowego • Klinicysta odpowiedzialny za opiekę nad pacjentem powinien zindywidualizować nawodnienie profilaktyczne u pacjentów z ciężką zastoiną niewydolnością serca (stopnia 3-4 według NYHA) lub pacjentów ze sztywną niewydolnością nerek (eGFR <15 ml/min/1,73 m ²) • Nawodnienie doustne nie jest zalecane jako jedyna metoda nawodnienia profilaktycznego
Skierowanie na badanie		Badanie w sytuacji nagłej Pacjenci z grup ryzyka Należy w miarę możliwości zidentyfikować pacjentów z grup ryzyka (patrz wyżej): • Oznaczyć eGFR, jeżeli badanie można odroczyć do czasu, aż będzie znany wynik bez szkody dla pacjenta • Jeśli nie można uzyskać wyniku oznaczenia eGFR, należy postępować zgodnie z zasadami dotyczącymi pacjentów z eGFR poniżej 45 ml/min/1,73 m ² w przypadku podania dotętniczego z pierwotną ekspozycją nerkową oraz pacjentów z eGFR poniżej 30 ml/min/1,73 m ² w przypadku podania dożylnego oraz podania dotętniczego z wtórną ekspozycją nerkową, na tyle ściśle, na ile pozwolą okoliczności kliniczne
		Podczas badania Wszyscy pacjenci • Należy stosować środki kontrastowe niskiosmolalne lub izosmolalne • Należy zastosować najmniejszą dawkę środka kontrastowego konieczną do uzyskania diagnostycznego wyniku • W przypadku dotętniczego podania środka kontrastowego z pierwotną ekspozycją nerkową należy zachować albo stosunek dawki środka kontrastowego (w gramach/l) / bezwzględny eGFR (w ml/min/1,73 m ²) <1,1 albo stosunek objętości środka kontrastowego (w ml) / eGFR (w ml/min/1,73 m ²) <3,0, gdy stosuje się środek kontrastowy w stężeniu 350 mg/ml
		Po badaniu Pacjenci z grup ryzyka • W odpowiednich przypadkach należy kontynuować nawodnienie profilaktyczne • Należy oznaczyć eGFR 48 godzin po podaniu środka kontrastowego • W przypadku rozpoznania w kontrolce po 48 godzinach wykwitów PC-AKI należy monitorować pacjenta klinicznie przez co najmniej 30 dni i oznaczać eGFR w regularnych odstępach czasu Uwaga: Nie wykazano, aby jakkolwiek profilaktyka farmakologiczna (z zastosowaniem statyn, leków rozkurczających naczyń nerkowe, antagonistów receptorów endogennych mediatorów wazoaaktywnych lub leków cytotropekcyjnych) dawka statę odronę przed PC-AKI
		Pacjenci przyjmujący metforminę Pacjenci z eGFR >30 ml/min/1,73 m ² i bez oznak AKI, otrzymujący środki kontrastowe dożylnie lub otrzymujący środek kontrastowy dotętniczo z wtórną ekspozycją nerkową: • należy kontynuować normalne przyjmowanie metforminy Pacjenci z eGFR <30 ml/min/1,73 m ² , otrzymujący środek kontrastowy dożylnie lub dotętniczo z wtórną ekspozycją nerkową, lub otrzymujący środek kontrastowy dotętniczo z pierwotną ekspozycją nerkową, (c) ZAKI: • Należy zaprzestać przyjmowania metforminy od momentu podania środka kontrastowego • Należy oznaczyć eGFR w ciągu 48 godzin, a jeśli czynność nerek nie ulegnie istotnej zmianie, wówczas można ponownie rozpocząć przyjmowanie metforminy

Praktyczne wskazówki dotyczące stosowania środków kontrastowych

OGRZEWANIE JODOWEGO ŚRODKA KONTRASTOWEGO PRZED PODANIEM	• Obserwacja kliniczna sugerują, że takie postępowanie poprawia komfort pacjenta • Zmniejsza to lepkość środka kontrastowego oraz może zredukować ryzyko jego wynaczenia • Może to też zredukować częstość występowania ogólnych działań niepożądanych, jednak dane na ten temat są ograniczone • Wszelkie działania takie uznaje się za najlepszą praktykę	JAK DŁUGI POWINIEN BYĆ ODPSTĘP CZASU POMIĘDZY DWOMA WSTRZYKIENCIAMI JODOWEGO ŚRODKA KONTRASTOWEGO W RUTYNYCH BADAANIACH?	U pacjentów z prawidłową lub umiarkowanie zredukowaną czynnością nerek (GFR >30 ml/min/1,73 m ²) • 75% jodowego środka kontrastowego ulega wydaleniu w ciągu 4 godzin po podaniu; należy zachować odstęp 4 godzin pomiędzy wstrzyknięciami jodowego środka kontrastowego • Pacjenci z ciężkimi zaburzeniami czynności nerek (GFR <30 ml/min/1,73 m ²); należy zachować odstęp 48 godzin pomiędzy wstrzyknięciami jodowego środka kontrastowego • Pacjenci poddawani dializie w przypadku zachowania resztkowej czynności nerek; należy zachować odstęp 48 godzin pomiędzy wstrzyknięciami jodowego środka kontrastowego
CZY JODOWE I GADOLINOWE ŚRODKI KONTRASTOWE MOŻNA BEZPIECZNIE PODAWAĆ W TYM SAMYM DNIE W RUTYNYCH BADAANIACH?	Skuteczna praktyka może obejmować podawanie jodowych i gadolinowych środków kontrastowych w celu wykonania badań TK i RM z kontrastem w tym samym dniu. Aby zmniejszyć ryzyko wystąpienia nefrotoksyczności, zaleca się przestrzeganie następujących zasad: • U pacjentów z prawidłową lub umiarkowanie zredukowaną czynnością nerek (GFR >30 ml/min/1,73 m ²) • 75% zarówno jodowych, jak i gadolinowych środków kontrastowych ulega wydaleniu w ciągu 4 godzin po podaniu; należy zachować odstęp 4 godzin pomiędzy wstrzyknięciami jodowego i gadolinowego środka kontrastowego • Pacjenci z ciężkimi zaburzeniami czynności nerek (GFR <30 ml/min/1,73 m ² lub pacjenci dializowani); należy zachować odstęp 7 dni pomiędzy wstrzyknięciami jodowego i gadolinowego środka kontrastowego	JAK DŁUGI POWINIEN BYĆ ODPSTĘP CZASU POMIĘDZY DWOMA WSTRZYKIENCIAMI GADOLINOWEGO ŚRODKA KONTRASTOWEGO W RUTYNYCH BADAANIACH?	U pacjentów z prawidłową lub umiarkowanie zredukowaną czynnością nerek (GFR >30 ml/min/1,73 m ²) • 75% zewnątrzkomórkowych gadolinowych środków kontrastowych ulega wydaleniu w ciągu 4 godzin po podaniu; należy zachować odstęp 4 godzin pomiędzy wstrzyknięciami gadolinowego środka kontrastowego • Pacjenci z ciężkimi zaburzeniami czynności nerek (GFR <30 ml/min/1,73 m ²) lub pacjenci dializowani; należy zachować odstęp 7 dni pomiędzy wstrzyknięciami gadolinowego środka kontrastowego